

„Nikt nie zmienił świata, wtapiając się w tło”

Praca z musicaliem jako sposób na wykorzystanie platform streamingowych w nauce języka obcego według zasady *edutainment*

DOI: 10.47050/jows.2023.4.61-68

Artykuł podejmuje temat edukacyjnego wykorzystania musicalu jako elementu kształcenia językowego i kulturowego.

Uwypuklone zostaną wyjątkowe walory tego gatunku, który obecnie dzięki dostępności na platformach streamingowych może się stać atrakcyjną propozycją dydaktyczną tak w procesie przyswajania języka obcego, jak i nabywania kompetencji interkulturowych zgodnie z zasadą *edutainment*, czyli nauki połączonej z zabawą. Ilustracją rozważań są przykłady zaczerpnięte z trzech obecnie niezwykle popularnych musicali: *Hamilton*, *Rudolf: Affaire Mayerling* i *The Greatest Showman*¹.

¹ Cytat z musicalu *The Greatest Showman / Król rozrywki* (2017). Ze względu na powszechną dostępność omawianych w tekście materiałów audiowizualnych (na platformach streamingowych, kanałach internetowych oraz nośnikach DVD) zrezygnowałam z każdorazowego podawania konkretnych źródeł ich pochodzenia.

Cyfryzacja odgrywa obecnie coraz większą rolę w nauce języków obcych. Do najważniejszych jej aspektów w tym obszarze należą liczne aplikacje i platformy edukacyjne oferujące interaktywne lekcje, ćwiczenia, quizy oraz gry. Pomocne są jednak także sam internet oraz technologie

komunikacyjne umożliwiające poprzez rozmowy wideo, czaty, fora dyskusyjne czy platformy społecznościowe nawiązywanie kontaktów online między uczniami, nauczycielami i native speakerami języka docelowego na całym świecie. Ważne wsparcie stanowią ponadto narzędzia online do tłumaczenia i sprawdzania pisowni oraz dostępne w formie elektronicznej podręczniki, materiały audiowizualne i źródła informacji, pozwalające na wygodny dostęp do aktualnych i różnorodnych treści w języku obcym. Dzięki zasobom internetowym uczniowie mogą oglądać filmy, seriale, wywiady, prezentacje, a nawet lekcje online, co niewątpliwie uatrakcyjnia tradycyjne metody nauczania. Jednakże, chociaż cyfryzacja oferuje w nauce języków obcych wiele korzyści (takich jak większa dostępność, interaktywność, personalizacja i różnorodność materiałów), istotne jest zachowanie równowagi między korzystaniem z nowoczesnych technologii a tradycyjnymi metodami nauczania. Takie podejście umożliwi pełny rozwój kompetencji językowych, w tym mówienia, czytania, pisanie i rozumienia ze słuchu. Niniejszy artykuł skupia się na oryginalnej propozycji dydaktycznej, opartej na uzupełnieniu tradycyjnych metod nauczania języków obcych wykorzystaniem obcojęzycznych musicali, dostępnych na licznych platformach streamingowych.

Platformy streamingowe i *edutainment* w nauczaniu języków obcych

Platformy streamingowe, czyli serwisy oferujące wideo na żądanie, umożliwiają obecnie swoim użytkownikom dostęp do tysięcy produkcji, w tym także – co cenne dla uczących się języków obcych – w oryginalnej wersji językowej, ewentualnie z dostępnymi tłumaczeniami w formie napisów. Możliwość wykorzystywania materiałów filmowych na lekcjach języka obcego pozwala dostrzec w streamingu nie tylko popularną rozrywkę, ale i szansę poznawania arcydzieł światowego kina,

a równocześnie skuteczny materiał dydaktyczny, który motywuje uczących się, zapewniając im kontakt z autentycznym językiem i uatrakcyjnając zajęcia.

Wiele osób, o różnym stopniu zaawansowania znajomości języka obcego, chętnie samodzielnie ogląda filmy w oryginalnej wersji językowej (początkowo posiłkując się napisami, a w miarę nabywania biegłości językowej rezygnując z tego wsparcia), traktując taki sposób spędzania czasu jako rozrywkę połączoną z ciekawą i przyjemną formą samokształcenia. Warto zatem docenić to zjawisko we współczesnej edukacji, odpowiada ono bowiem znanej od lat zasadzie *edutainment*, wykorzystującej w tym wypadku do nauki nowoczesne narzędzia.

Nazwa metody pochodzi z połączenia dwóch angielskich słów: *education* oraz *entertainment* i w ogólnym rozumieniu skupia wszystkie działania, które w nauczaniu wykorzystują rozrywkę. Niemniej istnieje też definicja, która za *edutainment* uznaje wyłącznie przekazywanie wiedzy drogą elektroniczną, z wykorzystaniem potencjału masowych mediów (czyli programów, seriali bądź filmów), z równoczesnym wprowadzaniem elementów zabawy i rozrywki. Nie ulega przy tym wątpliwości, iż „[...] udostępnienie treści edukacyjnych online lub offline i ich połączenie z formą zabawy jest jedną z metod aktywizujących uczącego się, podnosi jego motywację do nauki, ułatwia uczenie i zapamiętywanie, poprawia efektywność obu tych procesów oraz pozwala uczącemu się na szybsze osiągnięcie sukcesu” (Ostrowska 2017).

Dostępne są wprawdzie liczne publikacje dotyczące wykorzystania filmów albo utworów muzycznych w glottodydaktyce, ale niewiele uwagi poświęcono dotąd możliwościom korzystania w tym celu z platform streamingowych. Na ich potencjał edukacyjny w edukacji językowej zwraca uwagę między innymi Agnieszka Sochal, analizując w tym kontekście popularne seriale. Autorka powołuje się na najnowsze badania potwierdzające pozytywny wpływ treści audiowizualnych w edukacji na wszystkich uczestników procesu dydaktycznego – sprzyjają one satysfakcji uczących się, ich osiągnięciom, a także pobudzeniu współpracy i lepszym wynikom edukatorów. „Serial można postrzegać jako zwizualizowany tekst na lekcjach języka obcego, może stać się inspiracją do zajęć, pobudzać refleksję wśród słuchaczy, motywować do nauki, uatrakcyjnić zajęcia, wreszcie stać się medium łączącym ludzi i przełamującym tabu. [...] Efektywna, motywująca i angażująca lekcja z serialami jest możliwa nie tylko dzięki niewyczerpanej bazie wizualno-tekstowej, jakiej one dostarczają, ale także dzięki technologiom, które pozwalają dokonywać w sali zajęciowej małych cudów – tablice multimedialne umożliwiają wyświetlenie odcinka, jego zatrzymanie w dowolnym momencie, zakreślenie interesujących nas kwestii, wielokrotne powtarzanie niezrozumiałych partii” (Sochal 2022).

Warto tym samym zwrócić uwagę, iż wszystkie wspomniane walory edukacyjne posiadają nie tylko popularne seriale i filmy, ale i dostępne na platformach streamingowych produkcje musicalowe. Praca z tym gatunkiem może także stanowić atrakcyjną propozycję dydaktyczną, wykorzystującą równocześnie potencjał dydaktyczny dzieła filmowego i muzycznego.

Potencjał dydaktyczny utworów musicalowych

Według definicji Janusza Sławińskiego (2000: 328) musical to „[...] komedia muzyczna, nowoczesna forma operetki ukształtowana w Ameryce w okresie międzywojennym, korzystająca z elementów jazzu i współczesnej muzyki rozrywkowej”. W powszechnym rozumieniu gatunek ten stanowi formę teatralną łączącą muzykę, piosenki, dialogi oraz taniec, w której warstwa słowna i muzyczna wraz z ruchem i aspektami technicznymi przedstawienia tworzą spójną całość. Musicales wystawiane są zarówno jako wysokobudżetowe produkcje teatrów na West Endzie w Londynie czy Broadwayu w Nowym Jorku, jak i w niewielkich teatrach awangardowych czy amatorskich grupach. Współczesny musical jako forma eklektyczna korzysta z różnych gatunków muzycznych (hard rocka, jazzu, rapu, a nawet muzyki poważnej) i różnych rodzajów tańca (tak klasycznego baletu, jak i tańca współczesnego, nierzadko łącząc obie te formy). Typowe dla produkcji musicalowych jest także używanie efektownych, monumentalnych dekoracji, stosowanie technik multimedialnych oraz pełnego nagłośnienia

2 Podobną funkcję pełnią fanpage'e teatrów, na których często bezpłatnie udostępniane są niektóre produkcje placówek, zarówno aktualne, jak i te zdjęte już z afisza.

akustycznego (więcej: Karpiński 1990). Oryginalne pomysły inscenizacyjne, wykorzystujące na przykład scenę obrotową lub sterowane komputerowo ruchome platformy, na których umieszczona zostaje scenografia, składają się na niezwykłą widowiskowość przedstawień musicalowych, a dzięki przeniesieniu na ekran zarejestrowanych spektakli i udostępnieniu ich na platformach streamingowych stają się one dostępne dla znacznie szerszego kręgu odbiorców niż widowia teatralna². Widowiska te stawiane są na równi z gatunkiem musicalu filmowego rozumianego jako ekranowa wersja musicalu scenicznego albo jako odmiana filmu muzycznego, który pojawił się wraz z udźwiękowieniem tego typu produkcji, i w Ameryce stanowi do dziś jeden z głównych nurtów kina.

Cechą wspólną musicalu teatralnego oraz filmowego jest wplecenie w narrację piosenek śpiewanych przez bohaterów, niekiedy z towarzyszącymi im układami tanecznymi. To właśnie elementy muzyczne i taneczne są konstytutywne dla tego gatunku, przy czym istotne jest pełne zharmonizowanie partii dialogowych i wokalnych. Jak podkreśla Małgorzata Cieliczko, zarówno dialogi (wprowadzane w bardzo podobny sposób jak w zwykłym, niemuzycznym filmie), jak i teksty piosenek stanowią tu podstawowe formy podawcze, jedne i drugie bowiem są elementem fabuły i posuwają naprzód akcją, będąc zarazem „[...] narracyjnymi (auto)komentarzami do rozmaitych sytuacji. [...] Cechą charakterystyczną konstrukcji filmowego musicalu jest zatem to, że jego strukturalne elementy wielopłaszczyznowo się przenikają – na przykład w piosenkach często pojawia się dialog” (Cieliczko 2013: 130).

Musical w nauce i w mediach

Coraz częściej musical staje się też przedmiotem zainteresowania polskich naukowców: Na działającej od ponad 20 lat stronie poświęconej musicalom (www.musical.pl), prowadzonej przez Małgorzatę Lipską – teatrolożkę i tłumaczkę musicali – odnotowano liczne dysertacje doktorskie na ten temat, powstałe zarówno na uczelniach artystycznych, jak i w placówkach badawczych. Ważną część tej strony stanowią materiały związane z przekładami piosenek z musicali, które mogą być szczególnie przydatne dla nauczycieli języków obcych, chcących podjąć tę tematykę na swoich zajęciach.

Osoby zainteresowane musicaliem mogą odwiedzić także portal www.kierunekmusical.pl (prowadzony przez Martę Dąbkowską), skierowany zarówno do wielbicieli gatunku, jak i do osób szukających podstawowych informacji na jego temat. Strona zawiera pełne zestawienie musicali i filmów muzycznych, dostępnych na różnych platformach streamingowych, oraz recenzje i felietony na ich temat, jak również na temat licznych spektakli muzycznych wystawianych w całej Polsce.

Niesłabnąca popularność musicali wynika zarówno z ich wizualnej atrakcyjności, jak i z siły muzyki, dzięki której musicale filmowe stanowią ważną część historii kina, a pochodzące z nich piosenki latami królują na listach przebojów. Wprawdzie wiele musicali to niezbyt ambitne przedsięwzięcia, jednak są wśród nich także dzieła uznane za wybitne, podobnie jak pochodzące z nich utwory: *Memory z Kotów*, *Don't Cry for Me Argentina z Evity*, *You're The One That I Want* czy *Summer nights z Grease*, motywy z *Deszczowej piosenki*, *Hair*, *Chicago*, *Upiora w Operze*, *Skrzypka na Dachy* czy *Mamma Mia* określane są przecież mianem kultowych. Ich siła tkwi nie tylko w warstwie muzycznej, ale i w tekstach, których uniwersalny charakter przekazuje ważne życiowe prawdy. Warto zachęcać uczniów do poznania musicali w całości, jednak w realiach zajęciowych, uwzględniających limity czasowe, należy się skupić na pracy z wybranymi ich fragmentami lub pojedynczymi utworami.

Dydaktyzacja form musicalowych według zasady *edutainment* – przykłady

Naukowców i pasjonatów muzyki od lat interesują zależności między muzyką a nauką języków obcych, oparte na fakcie, iż skoro muzyka rozwija obszary mózgu odpowiedzialne za zapamiętywanie, zwiększając „pojemność” tych miejsc, gdzie gromadzone są wszelkie

wspomnienia i wiedza, to można wysnuć tezę, iż muzyka pomaga w nauce języków obcych (Krzewicki 2022). Marcin Hościłowicz dowodzi, że piosenka, czyli muzyka z tekstem, angażuje obie półkule mózgowe, dzięki czemu jest bardzo skutecznym środkiem dydaktycznym, wprowadza bowiem słuchacza w stan relaksacji wspierający otwarcie mózgu na pozytywne impulsy zewnętrzne (Hościłowicz 2016: 51). O wpływie muzyki na uczenie się języka obcego pisze także Marta Piesiewicz, której zdaniem wykorzystywanie piosenek w nauczaniu języka może pomóc zarówno w rozwijaniu umiejętności językowych, jak i w poznawaniu kultury czy podnoszeniu motywacji do nauki: „Słowa ubrane w warstwę muzyczną są łatwiejsze do zapamiętania dla mózgu – zatem wymowa poszczególnych wyrazów jest przyswajana w bardziej efektywny sposób. [...] Piosenki mogą nieść z sobą informację o sytuacjach społecznych, wydarzeniach historycznych, informacje związane z geografiami itd. Uczniowie, poznając kontekst kulturowy, stają się także bardziej otwarci na ludzi mieszkających w danym kraju” (Piesiewicz 2021).

Praca z utworami musicalowymi – podobnie jak z innymi piosenkami – pozwala na rozwijanie kompetencji w kilku obszarach: językowych, kulturoznawczych i interpersonalno-społecznych. Przy wyborze materiału dydaktycznego zawsze należy pamiętać o dostosowaniu go do poziomu językowego odbiorców, co jednak nie musi oznaczać konieczności rezygnacji z utworów zbyt trudnych, lecz możliwość wykorzystania ich fragmentarycznie. Uczniowie mogą też obejrzeć w domu (bądź na zajęciach, jeśli czas na to pozwala) cały musical (w oryginalnej wersji językowej, z napisami lub bez), a następnie pracować z wybranymi fragmentami albo pojedynczymi piosenkami. Zdecydowanie należy jednak wziąć pod uwagę, iż zbyt trudny do zrozumienia tekst, zamiast dodać atrakcyjności zajęciom, może zniechęcić uczących się do pracy, należy zatem zawsze wybierać materiał odpowiedni do wieku i preferencji grupy. Omawiane tu utwory musicalowe polecane są szczególnie w edukacji na poziomie szkoły ponadpodstawowej i wyższej, zatem dla młodzieży i osób dorosłych znających język przynajmniej na poziomie średnio zaawansowanym.

W niniejszym artykule zwracam też szczególną uwagę na trzy przykłady musicali biograficznych, których treść osnuta jest wokół losów postaci historycznych, co podnosi ich walory edukacyjne. Pracując z oryginalną wersją językową każdego z nich, można rozwijać kompetencje językowe uczniów, korzystając na przykład z propozycji Justyny Deczewskiej (2020), dotyczących pracy z piosenkami na lekcjach języka obcego. Poza poszerzaniem leksyki, ćwiczeniem konstrukcji gramatycznych i ogólnym doskonaleniem sprawności językowych musicale te stanowią materiał o ogromnym potencjale kulturo- i realizmowczym.

A) HAMILTON: AN AMERICAN MUSICAL

Musical o życiu ojca-założyciela Stanów Zjednoczonych jest aktualnie jednym z najpopularniejszych musicali na świecie, zaś w rankingu najlepszych tego typu produkcji prowadzonym przez największy polski serwis filmowy, filmweb.pl, od wielu miesięcy zajmuje pierwsze miejsce. Autorem muzyki i scenariusza jest aktor, kompozytor, dramaturg i raper Lin-Manuel Miranda, dla którego inspiracją stała się wydana w 2004 roku biografia *Alexander Hamilton* autorstwa Rona Chernowa (Delman 2015). Sceniczna premiera dzieła Mirandy odbyła się w The Public Theater na Off-Broadwayu w Nowym Jorku w 2015 roku, zaś na VOD filmowa wersja musicalu pojawiła się 3 lipca 2020 roku (polska premiera miała miejsce 15 października 2021 roku). Według portalu filmweb „[...] filmowa wersja oryginalnej broadwayowskiej produkcji *Hamilton* to niezapomniany spektakl, który łączy w sobie najlepsze cechy teatru, filmu i streamingu, pozwalając widzom w domach na całym świecie doświadczyć tego ekscytującego, jedyne w swoim rodzaju fenomenu kulturowego. *Hamilton* jest historią o Ameryce z przeszłości opowiedzianą przez Amerykę współczesną. Dzięki łączącej hip-hop, jazz, R&B i Broadway ścieżce dźwiękowej *Hamilton* stworzył na podstawie historii ojca założyciela Ameryki, Alexandra Hamiltona, rewolucyjne wydarzenie teatralne – musical, który wywarł głęboki wpływ na kulturę, politykę i edukację” (Gobor 2020).

Produkcja zdobyła wiele nagród: Pulitzera, Grammy oraz 11 statuetek Tony. Ogromne wrażenie na widzu robią oryginalne rozwiązania sceniczne, takie jak przestrzeń z obracającym się podiumem, fantastyczne układy choreograficzne wzmocnione grą świateł czy scenografia zmieniająca co kilka sekund na oczach oglądających. Warto zaproponować uczniom poznanie tego musicalu nie tylko ze względu na jego formę, ale przede wszystkim z powodu treści, gdyż w ciekawy i nowatorski sposób (konwencja hip-hopu!) opowiada on o historii USA i postaciach z nią związanych. W gronie głównych bohaterów znalazły się osoby, z którymi związany był Hamilton, czyli między innymi George Waszyngton, James Madison, Thomas Jefferson czy groteskowo przerysowana postać króla Jerzego III.

Oprócz kontekstu historyczno-politycznego zainteresowanie uczniów wzbudzą z pewnością wątki romansowe i rodzinne, a także uderzające aktualnością motywy dotyczące pracy, ambicji i szeroko rozumianych relacji międzyludzkich, często przedstawione w scenach humorystycznych. Wzrost edukacyjny *Hamiltona* tkwi bowiem także w licznych odniesieniach do współczesności, krytycy zaś często zwracają uwagę na tolerancyjny aspekt widowiska, które prezentuje przeszłość w sposób nawiązujący do współczesnego obrazu Ameryki (między innymi przez osadzenie w głównych rolach także osób o korzeniach afroamerykańskich, latynoskich czy azjatyckich)³.

Analizując warstwę słowną wybranych utworów, można pokusić się o ćwiczenia porównujące oryginał z przekładem, sięgając w tym celu do twórczości Studia Accantus. Jego członkowie nagrywają polskie wersje wyselekcjonowanych przez siebie piosenek musicalowych, a od początku istnienia ich kanału na YouTube (czyli od 2013 roku) umieścili na nim już kilkaset utworów, zachwycających zarówno wykonaniem, jak i świetnym tłumaczeniem. Jednym z pierwszych projektów grupy była *Afera Mayerling*, przygotowana na podstawie musicalu *Rudolf: Affaire Mayerling*, mogącego zainteresować germanistów. Co ciekawe, w tym przypadku w Polsce właśnie covery w wykonaniu artystów z Accantusa zwróciły uwagę odbiorców na sam musical, który nie osiągnął znaczącej popularności, a jednak pochodzące z niego piosenki doskonale nadają się do wykorzystania na zajęciach językowych.

B) RUDOLF: AFFAIRE MAYERLING

Musical stworzony przez kompozytora Franka Wildhorna i scenarzystę Steve’a Cudena, zainspirowanych książką Fredericka Mortona *Nervous Splendor: Vienna 1888–1889*. Produkcja opowiada historię arcyksięcia Austrii Rudolfa (syna cesarzowej Elżbiety Bawarskiej, czyli słynnej Sisi) i jego przyjaciółki Marii Vetsery, a dokładnie ich tajemniczej śmierci w zamku Mayerling⁴. Światowa premiera musicalu miała miejsce 26 maja 2006 roku w Operett Színház w Budapeszcie, a pierwszą wersją, z której nagranie zostało wprowadzone na rynek światowy, była produkcja niemieckojęzyczna wystawiona w 2009 roku w Raimund Theater w Wiedniu. Sfilmowany musical został wydany w wersji na DVD i CD, powstało także nagranie studyjne z udziałem aktorów biorących w nim udział, dostępne obecnie na kanale YouTube.

W Bemowskim Centrum Kultury w Warszawie 5 grudnia 2013 miała premierę polska wersja musicalu przygotowana przez wspomniane Studio Accantus. Złożyło się na nią 11 piosenek przetłumaczonych przez Dorotę Kozielską. W przypadku tego musicalu właśnie pojedyncze utwory (które mogą być oczywiście porównywane z oryginałem i analizowane pod kątem trafności ekwiwalentów językowych i zastosowanych strategii translacyjnych) niosą największy potencjał dydaktyczny, dotyczą bowiem nie tylko konkretnego fragmentu historii, ale przede wszystkim poszerzają kontekst niezwykle ważnych tematów mogących skłonić do refleksji i dyskusji (w obcym języku!) młodych ludzi. Przykładem niech będą piosenki: *So viel Mehr (Coś więcej)*, rozważająca fenomen miłości i przeznaczenia, podobnie jak *Wenn das Schicksal dich ereilt (Tylko jedno życie masz)* czy poruszający utwór *Die Fäden in der Hand (Sznurki władzy)* dotyczący dyktatorskich zapędów rządzących elit. Utwory te traktują o zjawiskach i pojęciach ważnych dla każdej kultury i mentalności, zatem ze względu na swoją ponadczasowość i uniwersalność z pewnością mogą zainteresować i zachęcić do aktywności językowej młodych ludzi.

3 Więcej na ten temat: *Dlaczego musical Hamilton odniósł sukces? O oryginalności słów kilka i 5 powodów, by obejrzeć*, Kierunek Musical, 23.04.2020, <www.kierunekmusical.pl/2020/04/dlaczego-musical-hamilton-odnios-sukces.html> [dostęp: 24.08.2023].

4 Ta tajemnicza historia oparta na autentycznych wydarzeniach w rodzinie cesarza Franciszka Józefa była także inspiracją do powstania dwóch filmów (z roku 1936 i najśłynniejszego z roku 1968, w reżyserii Terence’a Younga, z Omarem Sharifem i Catherine Deneuve w rolach głównych) oraz baletu przygotowanego w 1978 roku przez Kennetha MacMillana dla londyńskiego Royal Ballet.

C) THE GREATEST SHOWMAN (KRÓL ROZRYWKI)

Ten amerykański musical filmowy z 2017 roku, będący debiutem reżyserskim Michaela Graceya (na podstawie scenariusza Jenny Bicks i Billa Condon), inspirowany jest historią cyrku założonego w 1871 roku przez Phineasa Taylora P.T. Barnuma (w tej roli Hugh Jackman). Barnum – dziewiętnastowieczny amerykański przedsiębiorca i prekursor rozrywki cyrkowej – uważany jest w Ameryce za jednego z twórców współczesnego przemysłu rozrywkowego, w Polsce jest jednak postacią raczej nieznaną. Film zdaniem krytyków nawiązuje wprawdzie dość luźno do jego losów, jednak w tym musicalu to nie wierność faktom historycznym i życiorys bohatera są najważniejsze, lecz uniwersalne przesłania dotyczące tolerancji, akceptacji odmienności, a także wierności własnym ideałom i znaczeniu konsekwencji w dokonywaniu wyborów i w dążeniu do wyznaczonego celu.

Mimo braku entuzjazmu krytyków zarzucających filmowi kiczowatość i naiwność został on nominowany do Złotych Globów w trzech kategoriach: najlepsza komedia/musical, najlepszy aktor pierwszoplanowy (Hugh Jackman) i najlepsza piosenka (*This Is Me*). Płyta ze ścieżką dźwiękową do *Króla Rozrywki* święciła triumfy na całym świecie, docierając do pierwszego miejsca listy najpopularniejszych albumów między innymi w Polsce, USA, Wielkiej Brytanii i Australii. Warto zatem wykorzystać na zajęciach piosenki, które często są dobrze znane uczniom, traktując je jako materiał do nauki związanej z przyjemnością słuchania i analizowania ich tekstów.

Szczególną uwagę odbiorców przykuł promujący film utwór *This Is Me*, który zdobył Złoty Glob w kategorii Best Original Song oraz nominację do Oscara. Piosenka zawiera przesłanie dotyczące tolerancji i znaczenia indywidualizmu, pozwalając wielu osobom na identyfikowanie się z jej słowami. Analizę językową warstwy tekstowej może zatem uzupełnić dyskusja na temat konieczności samoakceptacji i godzenia się z własnymi ograniczeniami, które nie powinny wykluczać podążania za marzeniami i szacunku dla drugiego człowieka.

Także inne utwory z tego musicalu mogą stać się inspiracją do swobodnych wypowiedzi, jak na przykład utrzymane w bajkowym klimacie *A Million Dreams* czy bardzo popularna piosenka *Never Enough*, cały film zaś skłania do refleksji nad definicją sztuki, brakiem wzajemnego zrozumienia czy niebezpieczeństwami związanymi z powszechną gonitwą za zyskiem.

Mimo wielu głosów krytycznych (które zresztą także mogą zostać wykorzystane podczas zajęć jako temat do dyskusji) musical ten niewątpliwie stanowi bajecznie kolorowe, dynamiczne widowisko, wypełnione zachwycającymi sekwencjami taneczno-wokalnymi, dzięki czemu jego obejrzenie może być dla uczniów prawdziwą przyjemnością i znacząco uatrakcyjnić zajęcia.

Ćwiczenie sprawności językowych

Ćwiczenie sprawności językowych z wykorzystaniem materiałów musicalowych powinno obejmować, podobnie jak w pracy z filmami czy piosenkami, trzy etapy:

- ➔ fazę przygotowawczą – aktywizującą dotychczasową wiedzę uczących się na temat poruszony w musicalu poprzez omówienie kontekstów, tła historyczno-społecznego, a także wprowadzającą podstawowe słownictwo;
- ➔ obejrzenie materiału audiowizualnego (w całości lub fragmentarycznie);
- ➔ omówienie materiału i wykonanie odpowiednich sekwencji ćwiczeń.

W pierwszym etapie nauczyciel może wykorzystać różnorodne materiały przybliżające uczniom treść musicalu: asocjogramy (uzupełniane słowami kluczami), zdjęcia, obrazki (niekoniecznie pochodzące z filmu, choć można brać pod uwagę i taką możliwość), natomiast w zakresie słownictwa sięgnąć można po materiały zawierające streszczenie filmu (w tym zwiastuny). Ciekawą propozycją jest wypisanie przez nauczyciela nieznanych słów i podanie ich uczniom przed projekcją, aby ci w trakcie oglądania próbowali odgadnąć ich znaczenie. Podczas oglądania całego musicalu (lub dłuższych sekwencji) nauczyciel może także zatrzymywać materiał, prosząc o sugestie dotyczące dalszych zdarzeń czy wypowiedzi bohaterów.

Po obejrzeniu materiału filmowego należy zaproponować ćwiczenia rozwijające poszczególne kompetencje językowe, odnoszące się do globalnego i selektywnego zrozumienia treści (rozumienie ze słuchu i rozumienie tekstu czytanego), aktywizujące uczniów do formułowania własnych wypowiedzi (ustnych i pisemnych), a także zwracające uwagę na określone struktury gramatyczne i leksykalne. Praca z materiałem musicalowym powinna uwzględnić ponadto omówienie wybranych aspektów kulturoznawczych oraz przyjrzenie się specyfice dzieła filmowego i filmowych środków wyrazu.

W zakresie rozwijania słownictwa i znajomości struktur gramatycznych uczniowie mogą pracować z wybranym tekstem piosenki, dopisując synonimy do określonych słów, uzupełniając brakujące wersy, korygując wprowadzone przez nauczyciela błędy czy wyjaśniając wybrane określenia, a także wyszukując dane struktury gramatyczne (na przykład w konkretnym czasie czy określonej stronie).

Ćwiczenia doskonalące sprawność formułowania wypowiedzi w obcym języku podczas pracy z utworami musicalowymi mogą – we wszystkich przytoczonych wyżej przykładach – dotyczyć tematyki filmu, zagadnień związanych z dopasowaniem muzyki do treści, a także znaczenia w tym kontekście utworów muzycznych i tańca. Warto poświęcić uwagę również sylwetkom bohaterów/bohaterek: kim są, z jakiej grupy społecznej mogą pochodzić, co determinuje ich postępowanie itd. Jako metodę aktywizującą uczniów nauczyciel może także wyświetlić zdjęcia bohaterów/bohaterek, prosząc o wybranie jednego/jednej z nich i określenie, dlaczego właśnie ta postać przykuła uwagę, odnosząc się konkretnie do wydarzeń przedstawionych w filmie.

Anna Jaroszewska podkreśla, że piosenki nie tylko uwrażliwiają na dźwięki, rozwijają percepcję i dostarczają prawidłowych wzorców artykulacji, ale „[...] mogą przenosić uczniów w inny świat – nie tylko świat fantazji, lecz także świat realnej, choć dotychczas nieznannej im kultury” (2009: 173). Słowa te jak najbardziej pasują do wyżej przedstawionych przykładów.

Podsumowanie: musical jako narzędzie wspomagające kształcenie językowe i kulturowe

Nauka języka obcego z wykorzystaniem piosenek (w tym wypadku musicalowych) może być traktowana jako zastosowanie zasady *edutainment*, łączącej wartościowy przekaz edukacyjny z elementami rozrywki. Według Anny Kuśnierek metoda ta ma na celu przyciągnięcie uwagi uczniów, ich zaangażowanie emocjonalne i zainteresowanie lekcją. Zajęcia prowadzone z wykorzystaniem zasady *edutainment* stanowią bowiem przyjemny sposób, by poprzez pracę z utworami muzycznymi połączyć edukację i rozrywkę (Kuśnierek 2016: 26).

Powyższa analiza dowodzi, iż utwory muzyczne mogą pełnić w nauczaniu języka obcego zarówno funkcje językowe i realioznawcze, jak i dydaktyczne oraz motywujące. W procesie nauczania języka wyjątkowo cenna jest możliwość jego personalizacji i adaptacji do indywidualnych potrzeb uczniów, a wykorzystanie dobranych w przemyślany sposób utworów musicalowych pozwala na opracowanie scenariuszy zajęć o różnym poziomie trudności, dostosowanych do umiejętności danej grupy i tym samym umożliwiających efektywne nauczanie. Utwory te mogą być szczególnie przydatne w rozwijaniu umiejętności komunikacyjnych i świadomości kulturowej, zachęcając do eksperymentowania, angażowania się i rozwijania umiejętności językowych w dynamiczny oraz atrakcyjny sposób, a w efekcie przekładając się na sukces w nauce.

Powszechna cyfryzacja wpływa na zmianę kontekstu działań edukacyjnych, o czym pisze Elżbieta Gajek: „Zmiany techniczne w otaczającej rzeczywistości i wszechobecność mediów w komunikacji oznaczają, że powinny być one także wykorzystywane w edukacji. Edukacja nie może pozostać reliktem poprzedniej kultury, ponieważ przygotowuje młodzież do życia w świecie, który się tworzy” (Gajek 2007: 275). Nie ulega wątpliwości, że nowoczesne media zmieniają środowisko edukacyjne, co w dużej mierze dotyczy nauki języków obcych. Jedną z odpowiedzi na to wyzwanie może się stać korzystanie z nowoczesnych platform streamingowych, umożliwiających pracę z filmami (w tym musicalami) w oryginalnej wersji językowej. Wykorzystanie tego potencjału nie tylko sprzyja rozwijaniu kompetencji językowych i umiejętności komunikacyjnych,

ale wspiera też poznawanie i zrozumienie różnic kulturowych oraz kształtowanie postaw otwartości, tolerancji i interakcyjności, wpisując się tym samym w zakres celów szeroko rozumianej edukacji językowej i międzykulturowej.

BIBLIOGRAFIA

- Cieliczko, M. (2013), *Od pastelowych sukienek do skórzanych spodni. „Grease” jako Entwicklungsmusical*, [w:] J. Maleszyńska, J. Roszak, R. Koschany (red.), *Musical. Poszerzenie pola gatunku*, Poznań: Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, s. 129–136.
- Delman, E. (2015), *How Lin-Manuel Miranda Shapes History*, „The Atlantic”, 29.09. <www.theatlantic.com/entertainment/archive/2015/09/lin-manuel-miranda-hamilton/408019/>, [dostęp: 27.08.2023].
- Gajek, E. (2007), *Kultura mediów a edukacja językowa*, [w:] M. Tanaś (red.), *Kultura i język mediów*, Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls, s. 271–284.
- Gobor (2020), *Hamilton* [opis], <www.filmweb.pl/film/Hamilton-2020-849941/descs>, [dostęp: 27.08.2023].
- Hościłowicz, M. (2016), *Posłuchaj, to do ciebie, czyli jak wykorzystanie piosenek pomaga rozwijać sprawności receptywne*, „Języki Obce w Szkole”, nr 1, s. 50–56.
- Karpiński, M. (1990), *Życie i śmierć na Broadwayu. Szkice o współczesnym teatrze amerykańskim*, Warszawa: Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe.
- Krzewicki, G. (2022), *Czy muzyka pomaga w nauce języków obcych?*, <www.radiobiper.info/2022/01/26/porady-czy-muzyka-pomaga-w-nauce-jezykow-obcych/>, [dostęp: 27.08.2023].
- Kuśnierek, A. (2016), *The role of music and songs in teaching English vocabulary to students*, „World Scientific News”, nr 43, s. 1–55.
- Ostrowska, M. (2017), *Nowe technologie w nauczaniu języków obcych*, <www.lingwistyka.edu.pl/blog/nowe-technologie-w-nauczaniu-jezykow-obcych-cz-1/>, [dostęp: 27.08.2023].
- Piesiewicz, M. (2021), *Wpływ muzyki na uczenie się języka obcego*, <www.meakultura.pl/artukul/wplyw-muzyki-na-uczenie-sie-jezyka-obcego-2500/>, [dostęp: 27. 08. 2023].
- Sławiński, J. (red.) (2000), *Słownik terminów literackich*, Wrocław–Warszawa–Kraków: OPEN.
- Sochal, A. (2022), *Ucz się języka, oglądając seriale, czyli o awansie serialu na salony*, <www.frse.org.pl/eksperci-dla-frse/ucz-sie-jezyka-ogladajac-seriale-czyli-o-awansie-serialu-na-salony>, [dostęp: 27.08.2023].
- Wenkums, S. (2000), *Heute hier, morgen dort. Lieder, Chansons und Rockmusik im Deutschunterricht*, Berlin–München: Langenscheidt.

PORTALE I SERWISY INTERNETOWE

- <www.kierunekmusical.pl>
- <www.musical.pl>
- <www.youtube.com>

DR HAB. DOROTA TOMCZUK, PROF. KUL

Pracownik naukowo-dydaktyczny w Katedrze Literatury i Kultury Niemieckojęzycznej. Promotorka i recenzentka kilkuset prac licencjackich oraz magisterskich z zakresu literaturoznawstwa, kulturoznawstwa i medioznawstwa, autorka kilkadziesiątu publikacji polsko- i obcojęzycznych służących m.in. przygotowaniu metodycznemu studentów i doskonaleniu zawodowemu nauczycieli języków obcych, a także poświęconych literaturze i kulturze krajów niemieckiego obszaru językowego.

Artykuł został pozytywnie zaopiniowany przez recenzenta zewnętrznego „JOwS” w procedurze *double-blind review*.